

Grondslagen Vermogensrecht

Noordhoff

Mr. A.M.M.M. van Zeijl
Mr. M.P.L. Adriaansen

12^e druk

Grondslagen Vermogensrecht

Mr. A.M.M.M. van Zeijl

Mr. M.P.L. Adriaansen

Twaalfde druk

Noordhoff

Ontwerp omslag: G2K Creative Agency (Groningen-Amsterdam)
Omslagillustratie: Shutterstock

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB
Groningen of via het contactformulier op www.mijnnoordhoff.nl.

De informatie in deze uitgave is uitsluitend bedoeld als algemene informatie. Aan deze informatie kunt u geen rechten of aansprakelijkheid van de auteur(s), redactie of uitgever ontleen.

0 / 22

© 2022 Noordhoff Uitgevers bv, Groningen/Utrecht, Nederland.

Deze uitgave is beschermd op grond van het auteursrecht. Wanneer u (her)gebruik wilt maken van de informatie in deze uitgave, dient u vooraf schriftelijke toestemming te verkrijgen van Noordhoff Uitgevers bv. Meer informatie over collectieve regelingen voor het onderwijs is te vinden op www.onderwijsauteursrecht.nl.

This publication is protected by copyright. Prior written permission of Noordhoff Uitgevers bv is required to (re)use the information in this publication.

ISBN (ebook) 978-90-01-29912-5

ISBN 978-90-01-29911-8

NUR 820

Woord vooraf

De grondslag van het vermogens- en ondernemingsrecht is ontstaan vanuit de behoefte in het onderwijs aan een inleidend praktijkgericht en duidelijk geschreven handboek op de twee genoemde rechtsgebieden. Sinds 2019 is het boek in tweeën gesplitst: *Grondslagen Vermogensrecht* en *Grondslagen Ondernemingsrecht*. Twee nieuwe titels met een vertrouwde inhoud en opbouw.

Grondslagen Vermogensrecht bevat algemene onderwerpen met betrekking tot het vermogensrecht, zoals het goederenrecht, het recht van pand en hypotheek, de rechtshandeling, de overeenkomst en de onrechtmatige daad als bron van verbintenissen, en het verbintenissenrecht. Het boek wordt afgesloten met de bespreking van een paar bijzondere overeenkomsten, te weten de koopovereenkomst, de huurovereenkomst en de arbeidsovereenkomst.

Aan het eind van elk hoofdstuk zijn kernbegrippen en hun betekenis opgenomen. Of de lezer de inhoud van een bepaald hoofdstuk beheerst, kan hij toetsen aan de hand van de meerkeuze- en oefenvragen. De antwoorden van de meerkeuzevragen zijn aan het eind van het boek opgenomen. De antwoorden van de oefenvragen staan in de docentenhandleiding. Daarnaast bestaat er voor studenten en docenten een databank met meerkeuzevragen. Deze databanken zijn ook per hoofdstuk ingericht.

Uiteraard zijn alle in het boek behandelde onderwerpen geactualiseerd en zijn recente wetswijzigingen in de stof verwerkt. Er is voor zover mogelijk rekening gehouden met toekomstige wettelijke regelingen.

Annemiek van Zeijl
Michiel Adriaansen

Amsterdam/Breda, najaar 2021

Inhoud

Inleiding 11

1 Enige grondbeginselen 13

- 1.1 Rechtsregels 13
 - 1.1.1 Publiekrecht en privaatrecht 14
 - 1.1.2 Dwingend en aanvullend (regelend) recht 15
 - 1.1.3 Materieel en formeel recht 16
 - 1.1.4 Objectief en subjectief recht 17
- 1.2 Rechtsbronnen 17
 - 1.2.1 Wet 17
 - 1.2.2 Internationale regelingen 20
 - 1.2.3 Jurisprudentie 20
 - 1.2.4 Gewoonterecht 21
 - 1.2.5 Ongeschreven recht 22
- 1.3 Burgerlijk Wetboek 22
 - 1.3.1 Personen- en familierecht en rechtspersonen (Boek 1 en 2) 23
 - 1.3.2 Vermogensrecht (Boek 3 t/m 8) 24
 - 1.3.3 Internationaal privaatrecht (Boek 10) 25
 - 1.3.4 Opbouw van het BW 25
 - [Kernbegrippenlijst](#) 26
 - [Meerkeuzevragen](#) 28
 - [Oefenvragen](#) 30

2 Vermogensrecht algemeen 33

- 2.1 Vermogen 33
 - 2.1.1 Zaken 34
 - 2.1.2 Vermogensrechten 36
- 2.2 Registergoederen en niet-registergoederen 37
- 2.3 Onderscheid van vermogensrechten 38
 - 2.3.1 Absolute en relatieve rechten 39
 - 2.3.2 Zakelijke en persoonlijke rechten 41
 - 2.3.3 Beperkte rechten 41
- 2.4 Conflicterende rechten 44
 - 2.4.1 Botsing van twee beperkte rechten 44
 - 2.4.2 Botsing van twee relatieve of vorderingsrechten 45
 - [Kernbegrippenlijst](#) 50
 - [Meerkeuzevragen](#) 52
 - [Oefenvragen](#) 54

3 Overdracht 57

- 3.1 Verkrijging onder algemene titel en onder bijzondere titel 57
- 3.2 Vereisten voor een geldige overdracht 59
 - 3.2.1 Geldige titel 60
 - 3.2.2 Beschikkingsbevoegdheid 63

- 3.2.3 Levering 63
- 3.3 Derdenbescherming 76
- 3.3.1 Derdenbescherming naar soort goed 76
- 3.3.2 Schijnhandeling of schijnakte 81
- 3.4 Overzicht van wijzen van levering en derdenbescherming 81
 - [Kernbegrippenlijst](#) 83
 - [Meerkeuzevragen](#) 86
 - [Oefenvragen](#) 88

4 **Pand en hypotheek** 91

- 4.1 Pand 91
 - 4.1.1 Vestiging van het pandrecht 92
 - 4.1.2 Rechten van de pandhouder 98
 - 4.1.3 Derdenbescherming 100
- 4.2 Hypotheek 102
 - 4.2.1 Vestiging van het hypotheekrecht 102
 - 4.2.2 Hypothecaire bedingen 104
 - 4.2.3 Rechten van de hypotheekhouder 106
 - [Kernbegrippenlijst](#) 109
 - [Meerkeuzevragen](#) 112
 - [Oefenvragen](#) 115

5 **Rechtshandeling algemeen** 119

- 5.1 Het begrip rechtshandeling 119
 - 5.1.1 Eenzijdige rechtshandeling 120
 - 5.1.2 Meerzijdige rechtshandeling 121
- 5.2 Totstandkoming van een rechtshandeling 123
 - 5.2.1 Vereisten totstandkoming van een rechtshandeling 124
 - 5.2.2 Moment waarop de rechtshandeling tot stand komt 126
- 5.3 Nietigheid en vernietigbaarheid van een rechtshandeling (nulliteiten) 128
 - 5.3.1 Wanneer is een rechtshandeling nietig of vernietigbaar? 128
 - 5.3.2 Gevolgen van nietigheid en vernietigbaarheid 134
 - 5.3.3 Wie kunnen een beroep doen op nietigheid en vernietigbaarheid? 137
 - [Kernbegrippenlijst](#) 138
 - [Meerkeuzevragen](#) 140
 - [Oefenvragen](#) 142

6 **Rechtshandeling door vertegenwoordiging** 145

- 6.1 (Eigenlijke) vertegenwoordiging 146
 - 6.1.1 Vertegenwoordiging krachtens volmacht 149
 - 6.1.2 Onbevoegde vertegenwoordiging 151
 - 6.1.3 Handelingsonbekwaamheid en volmacht 155
 - 6.1.4 De gevolgen van de volmacht voor de nakoming van verbintenissen 156
 - 6.1.5 Nader te noemen meester 159
 - 6.1.6 Selbsteintritt 160
- 6.2 Oneigenlijke vertegenwoordiging 160
- 6.3 Lastgeving 163
 - [Kernbegrippenlijst](#) 165
 - [Meerkeuzevragen](#) 167
 - [Oefenvragen](#) 170

- 7 Overeenkomst 173**
 - 7.1 Wat is een overeenkomst? 174
 - 7.2 Totstandkoming van een overeenkomst 175
 - 7.2.1 Aanbod 175
 - 7.2.2 Aanvaarding 179
 - 7.2.3 Op welk tijdstip komt de overeenkomst tot stand? 180
 - 7.2.4 Totstandkoming van de elektronische overeenkomst 181
 - 7.3 Inhoud van de overeenkomst 184
 - 7.3.1 Factoren die de inhoud van de overeenkomst bepalen 185
 - 7.3.2 Onvoorziene omstandigheden 189
 - 7.3.3 Precontractuele fase 190
 - 7.3.4 Standaardregelingen 191
 - 7.3.5 Algemene voorwaarden 192
 - 7.4 Overeenkomsten en derden 196
 - 7.5 Vaststellingsovereenkomst 203
 - [Kernbegrippenlijst 205](#)
 - [Meerkeuzevragen 209](#)
 - [Oefenvragen 212](#)

- 8 Rechtmatige en onrechtmatige daad 217**
 - 8.1 Rechtmatige daad 218
 - 8.2 Onrechtmatige daad 220
 - 8.2.1 Daad: doen of nalaten 221
 - 8.2.2 Onrechtmatigheid 222
 - 8.2.3 Toerekenbaarheid van de onrechtmatige daad 226
 - 8.2.4 Schade en causaal verband 238
 - 8.2.5 Relativiteit 241
 - 8.3 Wie zijn aansprakelijk? 242
 - 8.4 Productenaansprakelijkheid 243
 - 8.5 Oneerlijke handelspraktijken 247
 - 8.6 Misleidende reclame 249
 - 8.7 Aansprakelijkheid bij elektronisch rechtsverkeer 251
 - 8.8 Onrechtmatige overheidsdaad 253
 - [Kernbegrippenlijst 256](#)
 - [Meerkeuzevragen 260](#)
 - [Oefenvragen 263](#)

- 9 Verbintenis 267**
 - 9.1 Wat is een verbintenis? 267
 - 9.2 Bronnen van verbintenis 268
 - 9.3 Inhoud van een verbintenis 271
 - 9.4 Twee partijen: schuldeiser en schuldenaar 272
 - 9.5 Pluraliteit van schuldenaren en hoofdelijke verbondenheid 273
 - 9.6 Eenzijdige en wederkerige verbintenisscheppende overeenkomsten 274
 - 9.7 Voorwaardelijke verbintenissen en verbintenissen onder tijdsbepaling 276
 - 9.7.1 Voorwaarde 277
 - 9.7.2 Tijdsbepaling 278
 - 9.8 Natuurlijke verbintenis 278
 - 9.9 Overgang en tenietgaan van verbintenissen 280
 - 9.9.1 Overgang van vorderingsrechten 280
 - 9.9.2 Overgang van schulden 282

- 9.9.3 Contractoverneming 282
- 9.9.4 Tenietgaan van verbintenissen 283
 - Kernbegrippenlijst 286
 - Meerkeuzevragen 289
 - Oefenvragen 291

10 Nakoming en niet-nakoming van verbintenissen 295

- 10.1 Nakoming 295
 - 10.1.1 Opeisbaarheid van de vordering 296
 - 10.1.2 Wie kan bevrijdend nakomen? 297
 - 10.1.3 Aan wie moet betaald worden? 298
 - 10.1.4 Vereisten voor de nakoming 302
- 10.2 Verweermiddelen van de schuldenaar 304
 - 10.2.1 Verweermiddelen 304
 - 10.2.2 Opschorting van de nakoming 306
- 10.3 Niet-nakoming en toerekenbaarheid 312
 - 10.3.1 Factoren die van invloed zijn op de toerekenbaarheid van de niet-nakoming 313
 - 10.3.2 Manieren van toerekenbaar tekortschieten 318
 - 10.3.3 Moment van toerekening 320
- 10.4 Gevolgen van het toerekenbaar niet-nakomen 326
 - 10.4.1 Verplichting tot betaling van schadevergoeding 327
 - 10.4.2 Verplichting alsnog na te komen 331
 - 10.4.3 Ontbinding van de overeenkomst 331
 - 10.4.4 Einde van het verzuim van de schuldenaar 336
- 10.5 Niet-toerekenbaar tekortschieten: overmacht 336
- 10.6 Schuldeisersverzuim 340
 - Kernbegrippenlijst 343
 - Meerkeuzevragen 347
 - Oefenvragen 352

11 Schadevergoeding 357

- 11.1 Wat is schade? 358
- 11.2 Welke schade wordt vergoed? 359
 - 11.2.1 Waarop kan schadevergoeding betrekking hebben? 359
 - 11.2.2 Vorm van de schadevergoeding 362
- 11.3 Vaststelling van de hoogte van de schadevergoeding 363
 - 11.3.1 Concrete en abstracte schadeberekening 364
 - 11.3.2 Positief en negatief belang 365
 - 11.3.3 Voordeelstoerekening, eigen schuld en medeschuld 366
 - 11.3.4 De rol van de rechter 368
- 11.4 Schadevergoeding bij letsel en overlijden 370
- 11.5 Affectieschade 372
 - Kernbegrippenlijst 375
 - Meerkeuzevragen 377
 - Oefenvragen 379

12 Koopovereenkomst 381

- 12.1 Koop en consumentenkoop 382
 - 12.1.1 Consumentenkoop 384
 - 12.1.2 Koop met eigendomsvoorbehoud 386
 - 12.1.3 Koop op proef 388
 - 12.1.4 Koop op afstand 388
 - 12.1.5 Onderhandse en openbare verkoop 391
 - 12.1.6 Ongevraagde toezending van zaken 392
 - 12.1.7 Koopoptie 392
- 12.2 Rechten van de koper 393
 - 12.2.1 Wat kan de koper eisen? 393
 - 12.2.2 Overgang van het risico 397
 - 12.2.3 Rechten van de koper bij niet-nakoming door de verkoper 398
- 12.3 Rechten van de verkoper 403
 - 12.3.1 Wat kan de verkoper eisen? 403
 - 12.3.2 Rechten van de verkoper bij niet-nakoming door de koper 404
 - 12.3.3 Recht van reclame 404
- 12.4 Koop op afbetaling 406
 - 12.4.1 Huurkoop 407
 - 12.4.2 Leasing 410
 - Kernbegrippenlijst 413
 - Meerkeuzevragen 416
 - Oefenvragen 419

13 Huur en verhuur 423

- 13.1 Algemene bepalingen huur en verhuur 423
 - 13.1.1 Totstandkoming van de huurovereenkomst 426
 - 13.1.2 Verplichtingen van de verhuurder 426
 - 13.1.3 Verplichtingen van de huurder 429
 - 13.1.4 Einde van de huurovereenkomst 434
 - 13.1.5 Koop breekt geen huur 435
- 13.2 Woonruimte 436
 - 13.2.1 Huurprijs 437
 - 13.2.2 Opzegging door de huurder 441
 - 13.2.3 Opzegging door de verhuurder 442
 - 13.2.4 Huurbescherming bij opzegging door de verhuurder 446
 - 13.2.5 Huisvestingsvergunning 446
 - 13.2.6 Medehuuderschap 447
 - 13.2.7 Wederverhuur en onderhuur 449
- 13.3 Bedrijfsruimte 450
 - 13.3.1 Opzegging na vijf jaar 451
 - 13.3.2 Opzegging na tien jaar 453
 - 13.3.3 Huurprijs 454
 - Kernbegrippenlijst 455
 - Meerkeuzevragen 457
 - Oefenvragen 460

14	Arbeidsovereenkomst	463
14.1	Wat is een arbeidsovereenkomst?	464
14.2	Flexibele arbeidscontracten	469
14.3	Totstandkoming van de arbeidsovereenkomst	473
14.3.1	Sollicitatiefase	474
14.3.2	Minderjarige werknemer	475
14.3.3	Bedingen in arbeidsovereenkomsten	476
14.4	Verplichtingen van de werkgever	481
14.4.1	Loon	481
14.4.2	Vakantie en vakantietoeslag	487
14.4.3	Andere vormen van betaald en onbetaald verlof	488
14.4.4	Informatie	490
14.4.5	Getuigschrift	490
14.4.6	Veiligheid	491
14.4.7	Re-integratie van zieke werknemers	492
14.4.8	Gelijke behandeling	492
14.4.9	Goed werkgeverschap	492
14.5	Verplichtingen van de werknemer	494
14.6	Beëindiging van de arbeidsovereenkomst	494
14.6.1	Beëindiging van rechtswege	495
14.6.2	Wederzijds goedvinden	498
14.6.3	Opzegging met en zonder schriftelijke instemming	500
14.6.4	Transitievergoeding	510
14.6.5	Ontslag op staande voet	512
14.6.6	Ontslagverboden	515
14.6.7	Ontslag en faillissement	516
14.6.8	Collectief ontslag	517
14.6.9	Overgang van ondernemingen	518
14.7	Collectieve arbeidsovereenkomst	520
14.7.1	Totstandkoming van een cao	522
14.7.2	Handhaving van de cao-bepalingen	523
14.7.3	Algemeen verbindend en onverbindend verklaren	523
	Kernbegrippenlijst	525
	Meerkeuzevragen	528
	Oefenvragen	532
	Antwoorden op de meerkeuzevragen	535
	Afkortingenlijst	538
	Register	540

Inleiding

De opzet van *Grondslagen Vermogensrecht* is als volgt. Juridische problemen worden uitgelegd aan de hand van praktische voorbeelden. Nadat de juridische oplossing van de problemen uitgelegd is, wordt de oplossing getoetst aan de wettekst. Op deze wijze verwerft de lezer kennis van de betreffende regel en inzicht in de praktische toepassing ervan.

De student kan zijn verworven kennis en inzicht testen aan de hand van meerkeuzevragen en (open) oefenvragen. De antwoorden van de meerkeuzevragen zijn achter in het boek opgenomen. De antwoorden van de oefenvragen zijn te vinden op www.grondslagvermogensrecht.noordhoff.nl. Op de website staan ook de databanken met meerkeuze-oefenvragen. Per hoofdstuk zijn de belangrijkste begrippen in een kernbegrippenlijst opgenomen.

1

Enige grondbeginselen

- 1.1 Rechtsregels
- 1.2 Rechtsbronnen
- 1.3 Burgerlijk Wetboek

Voor het bestuderen van specifieke juridische onderwerpen is het van belang op de hoogte te zijn van een aantal grondbeginselen. Daarom worden in dit eerste hoofdstuk grondbeginselen van het recht behandeld. In de eerste plaats is het natuurlijk belangrijk te weten wat een rechtsregel is en hoe deze zich verhoudt tot andere regels die er in de maatschappij zijn (par. 1.1). In de tweede plaats wordt besproken waar rechtsregels uit kunnen ontstaan, de zogenoemde rechtsbronnen (par. 1.2). Tot slot worden de indeling en de systematiek van het Burgerlijk Wetboek behandeld (par. 1.3).

1.1 Rechtsregels

Als mensen leven we in een maatschappij. Daarin hebben we te maken met allerlei regels die gaan over onze onderlinge verhouding en onze relatie met de overheid. Die regels kunnen variëren van 'op de openbare weg moet het verkeer rechts houden' tot 'eten doe je met mes en vork', 'wie iets koopt, moet daarvoor een koopprijs betalen', 'de beslechting van geschillen is bij uitstek opgedragen aan de rechterlijke macht' of 'aan iedere Nederlander die niet over de middelen beschikt om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te voorzien, wordt bijstand verleend'.

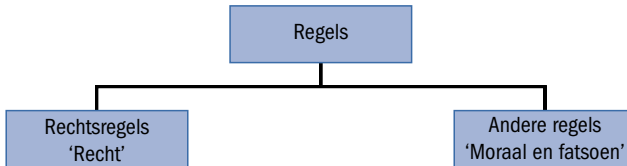
Niet alle regels zijn rechtsregels. Regels zijn rechtsregels als zij als zodanig worden erkend en door rechters en andere autoriteiten worden toegepast en afdwingbaar. Rechtsregels zijn juridisch relevant en rechtens afdwingbaar. Van onze voorbeelden zijn dat: op de openbare weg moet het verkeer rechts houden; wie iets koopt, moet daarvoor een koopprijs

Rechtsregel

betalen; de beslechting van geschillen; het recht op bijstand. Of je met mes en vork eet, is juridisch niet relevant. Al die rechtsregels in Nederland vormen samen het Nederlandse recht. De andere regels zijn regels van moraal en fatsoen.

We zetten het voorgaande op een rij in figuur 1.1. De uitwerking ervan is opgenomen in de subparagrafen die na de figuur volgen.

FIGUUR 1.1 Onderscheid regels

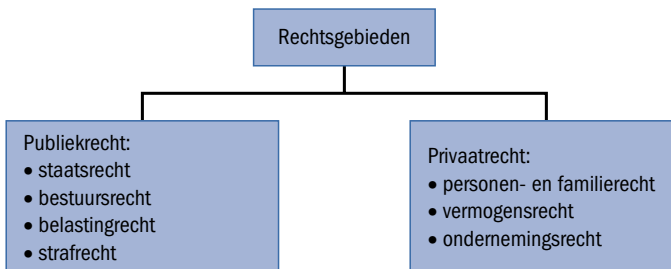
Rechtsregels kunnen worden onderscheiden in:

- publiekrechtelijke en privaatrechtelijke rechtsregels (subpar. 1.1.1);
- dwingende rechtsregels en regels van aanvullend of regelend recht (subpar. 1.1.2);
- materieel recht en formeel recht (subpar. 1.1.3);
- objectief recht en subjectief recht (subpar. 1.1.4).

1.1.1 Publiekrecht en privaatrecht

Het Nederlandse recht wordt in twee grote rechtsgebieden verdeeld: het publiekrecht en het privaatrecht. Tot het publiekrecht rekenen we het staatsrecht, het bestuursrecht, het strafrecht en het belastingrecht. Het privaatrecht omvat het burgerlijk recht: het personen- en familierecht, het vermogensrecht en het ondernemingsrecht. Of iets onder het publiekrecht of onder het privaatrecht valt, heeft te maken met de relaties die de overheid en burgers met elkaar of onderling hebben, bijvoorbeeld de provincie ten opzichte van de gemeente of de ene burger ten opzichte van de andere burger (zie figuur 1.2).

FIGUUR 1.2 Indeling rechtsgebieden

Het *publiekrecht* regelt de verhouding tussen overheid en burger en de organisatie van de verschillende overheidsorganen. Zo heeft bijvoorbeeld de Participatiewet (Pw) betrekking op de relatie tussen overheid en burger. In bijvoorbeeld de Provinciewet en de Gemeentewet wordt de organisatie van de provincies en gemeenten geregeld.

Publiekrecht

De Pw bepaalt onder andere dat iedere Nederlander recht heeft op bijstand van overheidswege (art. 11 Pw). Daaraan zijn wel voorwaarden verbonden. Zo ontstaat dat recht op bijstand pas als iemand in zodanige omstandigheden verkeert of dreigt te geraken dat hij niet meer beschikt over de middelen om in de noodzakelijke kosten van zijn bestaan te voorzien. De uitvoering van de Participatiewet behoort tot de taak van de gemeenten. Op grond van deze wet kan een burger dus een recht (namelijk op een bijstandsuitkering) uitoefenen tegenover een overheidsorgaan.

De Provinciewet en de Gemeentewet regelen de bevoegdheden van overheidsorganen, namelijk de provincies en de gemeenten. In de Provinciewet is bepaald dat in elke provincie Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en een commissaris van de Koning zijn. Ook is in deze wet bepaald dat de bevoegdheid tot regeling en bestuur inzake de huishouding van de provincie aan het provinciebestuur wordt overgelaten. Soortgelijke bepalingen zijn voor gemeenten opgenomen in de Gemeentewet.

Het *privaatrecht* geeft regels die de onderlinge verhouding tussen mensen betreffen, zoals 'wie iets koopt, moet daarvoor een koopprijs betalen', 'echtgenoten zijn verplicht elkaar het nodige te verschaffen' of 'het bestuur van de besloten vennootschap wordt benoemd door de algemene vergadering'. Aan de regels van het privaatrecht kan iemand rechten ontlenen, die hij tegenover iemand anders kan handhaven. De wettelijke bepalingen in het Burgerlijk Wetboek (BW) en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) vallen onder het privaatrecht. Overigens kan ook de overheid privaatrechtelijk handelen.

Privaatrecht

1.1.2 Dwingend en aanvullend (regelend) recht

Rechtsregels kunnen dwingend van aard zijn, maar ook aanvullend of regelend. *Dwingend recht* betekent dat niet van de rechtsregel mag worden afgeweken. De sanctie op overtreding van een regel van dwingend recht is nietigheid van die (rechts)handeling. Dat betekent dat de handeling juridisch niet geldig is. *Aanvullend of regelend recht* is slechts van toepassing voor zover partijen zelf geen regeling hebben getroffen.

Dwingend recht

In het privaatrecht komen zowel regels van dwingend recht als regels van aanvullend (of regelend) recht voor. Een voorbeeld van dwingend recht is dat de koop van een tot bewoning bestemde onroerende zaak schriftelijk moet worden aangegaan indien de koper een natuurlijk persoon is die niet handelt in de uitoefening van een beroep of bedrijf. Als de overeenkomst niet schriftelijk wordt aangegaan, dan is die overeenkomst nietig. De koopovereenkomst is dan niet geldig.

Aanvullend recht

De regels in het overeenkomstenrecht van Boek 6 BW zijn hoofdzakelijk van aanvullend of regelend recht. Partijen kunnen zelf bepalen wat de inhoud van hun overeenkomst is. Als partijen dit niet doen, dan zijn volgens art. 248 van Boek 6 BW automatisch de betreffende bepalingen uit het Burgerlijk Wetboek van toepassing. Als een koper en een verkoper niet afspreken wie de kosten van het afhalen van een aankoop voor zijn rekening neemt, dan vult de wet die overeenkomst aan. In art. 12 lid 2 van Boek 7 BW staat dat bij de koopovereenkomst de kosten van afhalen en kosten van een koopakte en van de overdracht ten laste van de koper komen. Het staat partijen echter vrij om contractueel van deze bepaling af te wijken.

In het arbeidsrecht zijn ook regels van driekwartdwingende en semidwingende aard opgenomen.

**Driekwart-
dwingend recht**

**Semidwingend
recht**

Driekwartdwingend recht maakt het voor werkgever en werknemer mogelijk om bij collectieve arbeidsovereenkomst af te wijken van een wettelijke bepaling. *Semidwingend recht* biedt de mogelijkheid dat de werkgever en de individuele werknemer samen schriftelijk kunnen afwijken van de wettelijke bepaling. In art. 628 Boek 7 BW zijn beide soorten bepalingen terug te vinden. Het artikel gaat over de opzegtermijnen die de werkgever en de werknemer in acht moeten nemen bij het opzeggen van de arbeidsovereenkomst. Deze wettelijke termijnen kunnen worden verkort door een collectieve arbeidsovereenkomst (driekwartdwingend recht). Verlenging van die termijnen is mogelijk als de werkgever en de werknemer dit onderling schriftelijk bepalen (semidwingend recht).

1.1.3 Materieel en formeel recht

Rechtsregels onderscheiden we in materieel en formeel recht.

Materieel recht

Materieel recht gaat over de inhoud van rechtsregels. Het materieel recht bevat rechten en plichten, geboden en verboden.

Het materieel privaatrecht bepaalt bijvoorbeeld wanneer er sprake is van een eigendomsrecht, wanneer een overeenkomst tot stand komt of wanneer deze moet worden nagekomen. Het materieel privaatrecht staat onder andere in het Burgerlijk Wetboek (BW) en in het Wetboek van Koophandel (WvK).

Het materieel strafrecht bepaalt bijvoorbeeld wanneer er sprake is van diefstal of verduistering. Dergelijke verbodsbepalingen zijn te vinden in het Wetboek van Strafrecht (WvS).

**Formeel recht
Procesrecht**

Regels van *formeel recht* geven aan hoe de regels van het materieel recht worden gehandhaafd. Het formeel recht is het *procesrecht*. Het privaatrechtelijk procesrecht is geregeld in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv). Het strafprocesrecht is opgenomen in het Wetboek van Strafvordering (Sv). In die twee wetboeken vind je bijvoorbeeld hoe procedures bij de rechter worden gevoerd.

1.1.4 Objectief en subjectief recht

We kunnen nog een onderscheid maken, namelijk tussen objectief en subjectief recht. Het *objectief recht* is het geheel van geldende rechtsregels in Nederland. Zo staat bijvoorbeeld in art. 610 van Boek 7 BW dat een werknemer recht heeft op loon voor de arbeid die hij verricht heeft, en op grond van art. 26 van Boek 7 BW heeft een koper de verplichting de koopsom te betalen.

Objectief recht

Als iemand een maand als vakantiekracht heeft gewerkt bij een supermarkt en zegt: 'Ik heb recht op betaling van een maandsalaris', dan heeft hij het over een recht van zichzelf. Dat noemen we een *subjectief recht*. De persoon heeft dat recht omdat de rechtsregels (het objectief recht) aangeven dat een werknemer die arbeid verricht heeft recht heeft op loon. Het objectief recht is dus 'het' recht, zoals het recht op loon of op de koopsom. Het is een subjectief recht als gesproken wordt over 'mijn' recht, bijvoorbeeld mijn recht op loon of mijn recht op de koopsom. Het loon of de koopsom vormt de inhoud van het recht, oftewel het *rechtsobject*.

Subjectief recht

Het rechtsobject bevat in principe de substantie van elke rechtsbetrekking. In dit boek beperken wij ons tot de subjectieve rechten, waarvan het object economische waarde heeft. Mijn recht op loon of op de koopsom behoort tot mijn vermogen. Daarom spreken we in dit verband van (subjectieve) vermogensrechten.

Rechtsobject

1.2 Rechtsbronnen

Rechtsregels ontstaan uit rechtsbronnen. Deze bronnen zijn te vinden in:

- de wet (subpar. 1.2.1);
- internationale regelingen (subpar. 1.2.2);
- jurisprudentie (subpar. 1.2.3);
- gewoonterecht (subpar. 1.2.4);
- ongeschreven recht (subpar. 1.2.5).

1.2.1 Wet

Rechtsregels die in wetten staan, kunnen op twee manieren worden onderscheiden:

- 1 naar de inhoud;
- 2 naar de wijze van totstandkoming.

Ad 1 Rechtsregels onderscheiden naar inhoud

Wettelijke regels die iedereen in Nederland moet nakomen (die voor iedereen verbindend zijn) zijn regels van materieel recht. Zo'n wet is een *wet in materiële zin*. Wetten in materiële zin kunnen door verschillende overheidsorganen gemaakt worden, zoals door de regering en de Staten-Generaal (het parlement; de Tweede en Eerste Kamer) gezamenlijk, door de regering alleen, door een bepaalde minister, door een provincie of door een gemeente. Deze wetten hebben allemaal als kenmerk dat zij algemeen verbindende voorschriften bevatten. Het zijn algemene, abstracte, burgers bindende rechtsregels.

Wet in materiële zin

Ad 2 Rechtsregels onderscheiden naar de wijze van totstandkoming

Naast wetten in materiële zin kennen we wetten in formele zin. We noemen ze ook formele wetten. Bij wetten in formele zin gaat het niet over de inhoud van de rechtsregel, maar over de vraag wie de wet heeft gemaakt. Een wet is alleen een *wet in formele zin* als deze tot stand is gekomen door samenwerking van regering en Staten-Generaal (art. 81 Grondwet). Alleen in dat geval spreken we van een wet in formele zin. Als een wet door een ander overheidsorgaan gemaakt is, dan is er geen sprake van een wet in formele zin.

Wet in formele zin

Omdat het onderscheid toeziet op de inhoud (wet in *materiële* zin) en de wijze van totstandkoming (wet in *formele* zin) zijn verschillende combinaties mogelijk. De meeste wetten in formele zin zijn ook wetten in materiële zin en bevatten dus voor iedereen verbindende voorschriften.

Voorbeelden zijn het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Koophandel, de Faillissementswet, de Handelsregisterwet, de Handelsnaamwet, de Wet op de ondernemingsraden, het Wetboek van Strafrecht, de Wegenverkeerswet, de Participatiewet en de Wet bodembescherming. Een voorbeeld van een wet die alleen een wet in formele zin is en niet een wet in materiële zin, is de wet waarin toestemming is verleend aan prins Willem-Alexander om een huwelijk aan te gaan met Máxima Zorreguieta. Deze wet is aangenomen door de regering en de Staten-Generaal gezamenlijk op 3 juli 2001 en is slechts van toepassing op de toenmalige prins.

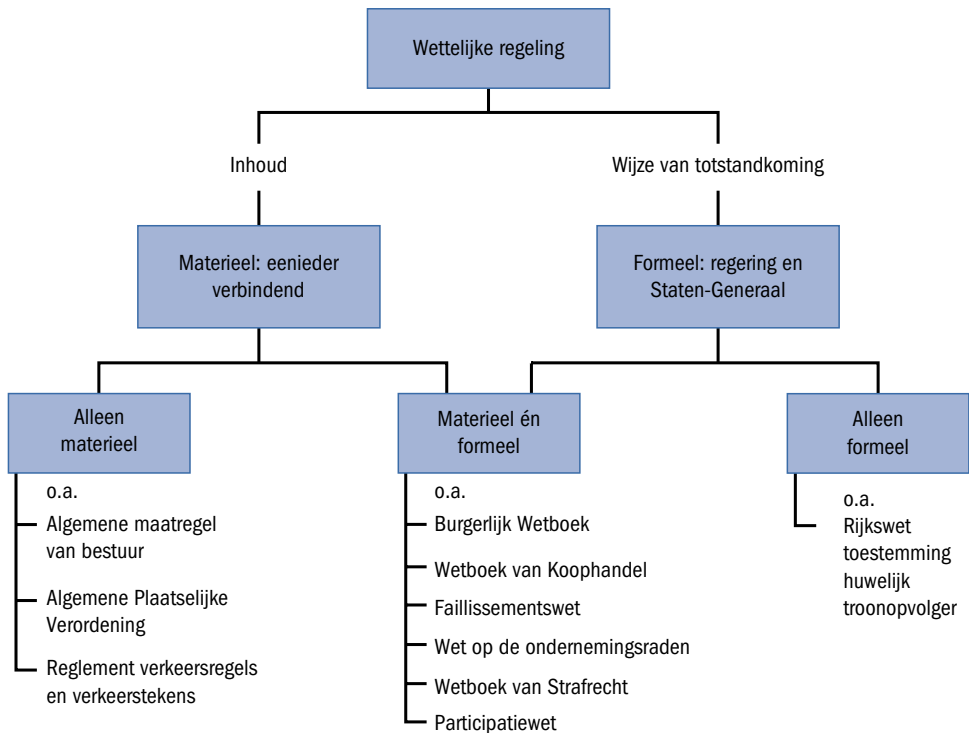
Voorschriften van andere overheidsorganen dan regering en Staten-Generaal gezamenlijk zijn nooit wetten in formele zin. Zij kunnen inhoudelijk wel iedereen verbindende rechtsregels bevatten. Er wordt dan niet langer gesproken van ‘wetten’, maar van bijvoorbeeld een algemene maatregel van bestuur (AMvB) (art. 89 Grondwet) of van een reglement, zoals het Reglement verkeersregels en verkeerstekens. Komen de voorschriften van ministers, provincies en gemeenten, dan worden zij ministeriële regelingen of verordeningen genoemd. Voorbeelden zijn de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) van een gemeente die gaat over de openingstijden van winkels of het stellen van voorwaarden voor het verlenen van vergunningen voor de uitoefening van een horecabedrijf in die gemeente.

Als op basis van een APV een horecavergunning aan een bepaald horecabedrijf wordt verstrekt door de gemeente, dan is die vergunning niet algemeen verbindend. Die vergunning geldt slechts in dat ene geval. Er is geen wet in materiële zin. Er wordt dan gesproken over een *beschikking*. Voorbeelden van beschikkingen zijn de toekenning van een bijstandsuitkering of het verlenen van een huisvestingsvergunning. Beschikkingen zijn dus geen wetten in materiële zin en ook geen wetten in formele zin.

Beschikking

We vatten het voorgaande samen in figuur 1.3. Na de figuur geven we aan hoe wordt bepaald welke wettelijke regeling voorgaat als wettelijke regelingen strijdig met elkaar zijn. Dit staat bekend als de rangorderegeling.

FIGUUR 1.3 Onderscheid wettelijke regelingen

Er is een *rangorde* binnen de diverse wettelijke regelingen, die als volgt wordt bepaald:

Rangorde

- Hogere regelingen gaan vóór lagere regelingen.
Bovenaan staat de wet in formele zin, dan de AMvB, en daarna volgen de ministeriële regeling, de provinciale verordening en de gemeentelijke verordening. De APV van de gemeente Amsterdam die gaat over de plaatsing van verkeersborden mag dus niet in strijd zijn met het hogere Reglement verkeersregels en verkeerstekens. De gemeente Amsterdam mag bijvoorbeeld geen eigen verkeersborden laten ontwerpen. Zij mag wel bepalen waar de bestaande verkeersborden in haar gebied worden geplaatst. Internationale regelingen kunnen in sommige gevallen boven de nationale wetgeving staan.
- Jongere regelingen gaan vóór oudere regelingen.
De bepalingen in het Reglement verkeersregels en verkeerstekens van 2012 gaan voor op die van het Reglement dat van 2010 dateert.
- Regelingen die voor een bijzonder geval gegeven zijn, gaan vóór de algemene bepalingen.
De bijzondere regeling van nakoming van verbintenissen uit de koopovereenkomst uit Boek 7 gaat vóór de algemene regeling van de nakoming uit Boek 6. De verklaring hiervoor is eenvoudig: als deze regeling niet zou gelden, dan hoefde de bijzondere regeling niet geschreven te worden, omdat zij dan toch niet van toepassing zou zijn.

In sommige situaties is het mogelijk dat de tweede en de derde regel worden omgedraaid. Op die manier kunnen meer bijzondere, maar oudere regels nog blijven voorgaan op algemenere, maar nieuwere regels.

1.2.2 Internationale regelingen

Naast het Nederlandse nationale recht heeft Nederland te maken met internationale regelingen. Dat kunnen verdragen zijn die tussen verschillende staten worden gesloten. *Verdragen* zijn overeenkomsten tussen twee of meer landen. Als deze verdragen rechtsregels bevatten, zijn zij net als de nationale wet rechtsbron. Er ontstaat gebondenheid aan deze verdragen nadat goedkeuring is verleend door de Staten-Generaal (art. 91 Grondwet). De wet bepaalt de gevallen waarin geen goedkeuring is vereist. Als we ons tot het privaatrecht beperken, kunnen we in dit verband denken aan het internationaal privaatrecht (IPR).

Het *internationaal privaatrecht* bevat regels voor het oplossen van conflicten die kunnen ontstaan tussen de rechtsstelsels van de verschillende landen.

Het IPR geeft bijvoorbeeld antwoord op de vraag: als ik een huis in Portugal koop, welk recht is dan van toepassing? Verder bevat het IPR afspraken over de erkenning van elkaars huwelijks- of echtscheidingswetgeving.

De Nederlandse regels van het internationaal privaatrecht zijn geregeld in Boek 10 BW (zie ook subparagraaf 1.3.3).

Nederland heeft zich daarnaast aangesloten bij internationale organisaties, zoals de Verenigde Naties, de NAVO en de Europese Unie (EU). Volgens art. 93 van de Grondwet kunnen bepalingen van dergelijke organisaties algemeen verbindend zijn in Nederland. Die bepalingen moeten dan naar inhoud iedereen kunnen verbinden. Dat is bijvoorbeeld het geval bij de verordeningen van de EU. Bepalingen van internationale verdragen die *rechtstreekse werking* hebben, noemen we *self-executing* bepalingen.

De Europese Unie vaardigt ook richtlijnen uit. In die richtlijnen is een bepaald doel opgenomen dat alle lidstaten moeten realiseren in hun land. De lidstaten mogen dan zelf bepalen hoe ze dit opnemen in nationale wetgeving. Zo zijn er bijvoorbeeld richtlijnen uitgevaardigd op het gebied van het vennootschapsrecht over het opstellen van jaarrekeningen (art. 360 e.v. Boek 2 BW) en de juridische fusie van ondernemingen (art. 308 e.v. Boek 2 BW). Deze richtlijnen hebben tot gevolg dat Nederland zijn wetgeving moet aanpassen of aanvullen. Dat is bijvoorbeeld gebeurd door het invoegen van de hiervoor vermelde artikelen in Boek 2 BW.

1.2.3 Jurisprudentie

Onder *jurisprudentie* of rechtspraak wordt het geheel van rechterlijke uitspraken verstaan. Rechters zijn bevoegd geschillen met betrekking tot burgerlijke rechten en schuldvorderingen te beslissen en strafbare feiten te berechten (art. 112 en 113 Grondwet). Rechters zijn daarin onafhankelijk. Dat wil zeggen dat iedere rechter bevoegd is volgens zijn inzicht binnen de grenzen van de wet recht te spreken.

Rechters zullen zich meestal (met het oog op de rechtszekerheid en de rechtsgelijkheid) richten naar de uitspraken die andere rechters in soortgelijke zaken hebben gedaan. Zij richten zich vooral naar de

Verdragen

Internationaal
privaatrecht

Rechtstreekse
werking

Jurisprudentie

uitspraken van het hoogste rechtscollege van ons land, de Hoge Raad. Door hun uitspraken maken rechters in feite nieuwe rechtsregels naast de wet, hoewel zij geen wetgevende bevoegdheid hebben. Een rechter moet recht spreken, ook in die gevallen waarvoor geen wettelijke regel is of waarvoor de betreffende regel onvolledig of onduidelijk is (art. 13 Wet algemene bepalingen). Deze rechterlijke uitspraak – die dus meestal afgeleid zal zijn van een uitspraak van de Hoge Raad – geldt dan als rechtsregel. Iedereen dient zich aan deze rechtsregel te houden. Advocaten maken bij het procesvoeren gebruik van verschillende wetten, maar ook van jurisprudentie. In hun stukken die bestemd zijn voor de rechter verwijzen zij naar bepaalde rechterlijke uitspraken in soortgelijke gevallen. Zij willen zo de rechter overtuigen van hun gelijk.

De rechter kan bij zijn besluitvorming gebruikmaken van zogenoemde *interpretatiemethoden* om regels in een concreet geval te kunnen uitleggen en zo tot een oordeel te komen. Voorbeelden van interpretatiemethoden zijn de rechts- en wetshistorische interpretatie, de grammaticale interpretatie en de teleologische interpretatie, waarbij gebruik wordt gemaakt van de bedoeling van de wetgever. Bij de rechts- en wetshistorische methode wordt de geschiedenis van het recht respectievelijk de wet gebruikt. Bij de grammaticale methode interpreteert de rechter de betekenis van een begrip (het woord) aan de hand van het normale taalgebruik.

Interpretatie-
methoden

Er zijn ook *redeneertechnieken* die de rechter gebruikt. We kennen de redenering *a contrario* en de redenering *naar analogie*. Bij de redenering *a contrario* wordt op grond van verschillen met een ander geval gekomen tot een andere uitkomst. Bij de redenering *naar analogie* daarentegen wordt geoordeeld dat een niet geregeld geval lijkt op een geval waarin een regel wel voorziet. De laatste regel wordt dan gebruikt.

Redeneer-
technieken

1.2.4 Gewoonterecht

Gewoonterecht wordt door de mensen zelf ontwikkeld. Mensen ontwikkelen bepaalde gedrag patronen en daar gaan ze elkaar ook aan houden. 'Zo ging het altijd', beweren ze dan. Als gewoonte in het recht een rol wil gaan spelen, dan moet aan twee voorwaarden zijn voldaan. In de eerste plaats moet de gewoonte gedurende lange tijd in een bepaalde kring zijn gevolgd. In de tweede plaats moet door dat gebruik gedurende lange tijd de overtuiging zijn ontstaan dat men zich overeenkomstig deze regel moet gedragen. Als dat laatste gebeurt, dan is de gewoonterechtelijke regel een rechtsregel geworden. Doordat de rechter vervolgens de regel van gewoonterecht in de rechtspraak gaat gebruiken, wordt deze als rechtsregel geformuleerd en erkend.

Gewoonterecht

De gewoonte komt ook in de wet voor. Zo noemt art. 248 van Boek 6 BW de gewoonte als een van de factoren die de inhoud van een overeenkomst kunnen bepalen. Art. 618 van Boek 7 BW bepaalt dat als tussen de werkgever en de werknemer geen bepaald loon is afgesproken, dat de werknemer dan recht heeft op het loon dat gebruikelijk is op het tijdstip waarop de arbeidsovereenkomst is aangegaan.

1.2.5 Ongeschreven recht

De wetten, de internationale regelingen en de jurisprudentie behoren tot het geschreven recht. Dat komt doordat zij door daartoe bevoegde instanties zijn uitgevaardigd. De gewoonte daarentegen is ongeschreven, aangezien zij vanuit een bepaalde groep mensen is ontstaan.

Er zijn nog meer regels van ongeschreven recht. Een daarvan is de zogenoemde *redelijkheid en billijkheid*. De rechter kan bijvoorbeeld de redelijkheid en billijkheid als aanvulling gebruiken bij de bepaling van de inhoud van datgene wat partijen zijn overeengekomen. Er staat nergens beschreven wat die redelijkheid en billijkheid nu precies inhouden. Dat zal van de concrete omstandigheden afhangen en kan dus van geval tot geval verschillen. Het zojuist genoemde art. 248 lid 2 van Boek 6 BW bepaalt dat een tussen contractpartijen afgesproken bepaling niet van toepassing is als dat in de gegeven omstandigheden in strijd met de redelijkheid en billijkheid zou zijn. Dat betekent dus in de praktijk dat zelfs als een van de contractpartijen op papier gelijk zou hebben, zij toch geen gelijk krijgt als de overeengekomen regel onaanvaardbaar is. De redelijkheid en billijkheid treden hier dus als corrigerende factor op.

Redelijkheid en
billijkheid

1.3 Burgerlijk Wetboek

Een belangrijke rechtsbron is het Burgerlijk Wetboek (BW). Het BW is de bron die wij – gezien de inhoud van dit boek – bij het bestuderen van de materie het meest gebruiken.

In het Burgerlijk Wetboek wordt het privaatrecht systematisch behandeld.

Het BW bevat tien boeken:

- 1 Boek 1 Personen- en familierecht;
- 2 Boek 2 Rechtspersonen;
- 3 Boek 3 Vermogensrecht in het algemeen;
- 4 Boek 4 Erfrecht;
- 5 Boek 5 Zakelijke rechten;
- 6 Boek 6 Algemeen gedeelte van het verbintenissenrecht;
- 7 Boek 7 Bijzondere overeenkomsten;
- 8 Boek 7A Bijzondere overeenkomsten (vervolg);
- 9 Boek 8 Verkeersmiddelen en vervoer;
- 10 Boek 10 Internationaal privaatrecht.

De tien boeken zijn elk onderverdeeld in titels, en die titels weer in afdelingen. De afzonderlijke regels worden in zogenoemde artikelen weergegeven. Elk boek heeft een eigen nummering.

Hoe moet een artikel uit het BW nu geciteerd worden? Art. 10 uit Boek 3 BW bijvoorbeeld wordt als volgt genoteerd: art. 3:10 BW. Eerst wordt dus het nummer van het boek genoteerd en na de dubbele punt het artikelnummer. Daarna volgt de afkorting van de wet. Art. 10 uit Boek 5 wordt dan art. 5:10 BW.

Staat de afkorting van het woord artikel als eerste woord in de zin, dan wordt het met een hoofdletter geschreven. Als het niet op de eerste plaats staat, dan schrijven we de afkorting met een kleine letter. Als een artikel is verdeeld in leden, dan wordt dat ook meegenomen bij het citeren. Zo wordt het eerste lid van artikel 10 Boek 5 BW genoteerd als art. 5:10 lid 1 BW.

Het Burgerlijk Wetboek is gehercodificeerd. Dat betekent dat de oorspronkelijke wetteksten van het Burgerlijk Wetboek (op één Boek na) zijn vervangen door nieuwe. Het voormalige BW begon met art. 1 en telde door tot en met het laatste artikel. In het huidige BW begint elk boek met art. 1. Boek 7A vormt daarop een uitzondering. Boek 7A bevat namelijk nog artikelen uit het oude Burgerlijk Wetboek. Daarom begint Boek 7A met art. 1576 en is de tekst nog geschreven in ouder Nederlands. Het is de bedoeling dat de tekst van Boek 7A op termijn wordt opgenomen in Boek 7. Boek 7A komt dan te vervallen.

Boek 9 ontbreekt in de rij. De gedachte was om in Boek 9 intellectuele eigendomsrechten op te nemen. Daarbij kan worden gedacht aan het auteursrecht en het octrooirecht. Omdat deze onderwerpen inmiddels veelal in internationale verdragen geregeld zijn, vinden sommigen een aparte regeling ervan in het Nederlandse Burgerlijk Wetboek onnodig. Anderen pleiten voor een Boek 9 BW met een codificatie van alleen de vermogensrechtelijke aspecten van de intellectuele eigendom. Boek 9 is tot nu toe niet ingevoerd.

In de volgende subparagrafen gaan we dieper op de inhoud van het BW in. De Boeken 1 en 2 komen in subparagraaf 1.3.1 aan de orde, de Boeken 3 tot en met 8 in subparagraaf 1.3.2. Subparagraaf 1.3.3 bevat het internationaal privaatrecht. Deze paragraaf eindigt met een uitleg over de opbouw van het BW (subpar. 1.3.4).

1.3.1 Personen- en familierecht en rechtspersonen (Boek 1 en 2)

De Boeken 1 en 2 behandelen de *rechtssubjecten*. Er zijn twee soorten personen of rechtssubjecten: natuurlijke personen en rechtspersonen. *Natuurlijke personen* zijn mensen van vlees en bloed. *Rechtspersonen* zijn de naamloze en de besloten vennootschap, de vereniging, de coöperatie, de onderlinge waarborgmaatschappij en de stichting (art. 2:3 BW). Deze rechtspersonen zijn *privaatrechtelijke rechtspersonen*. Ook de Staat der Nederlanden, provincies, gemeenten en waterschappen bezitten rechtspersoonlijkheid (art. 2:1 BW). Dat zijn *publiekrechtelijke rechtspersonen*. Tot slot zijn alle kerkgenootschappen rechtspersoon (art. 2:2 BW). Kerkgenootschappen worden geregeerd door hun eigen statuut en zijn geen privaatrechtelijke of publiekrechtelijke rechtspersonen.

Rechtssubjecten zijn dragers van rechten en plichten: ze zijn *rechtsbevoegd*.

Natuurlijke personen zijn volgens het recht rechtsbevoegd. Aan rechtspersonen heeft het recht rechtsbevoegdheid toegekend (art. 2:5 BW). Het feit dat natuurlijke personen en rechtspersonen rechtsbevoegd zijn, wil zeggen dat zij drager zijn van rechten en plichten en op grond daarvan een vermogen hebben. Maar als iemand een vermogen heeft, wil dat nog niet zeggen dat hij iets met dat vermogen kan doen. Daarvoor moet die persoon handelingsbekwaam zijn.

Rechtssubjecten

Natuurlijke personen

Rechtspersonen

Privaatrechtelijke rechtspersonen

Publiekrechtelijke rechtspersonen

Rechtsbevoegd

**Handelings-
bekwaam**

Handelingsbekwaam zijn betekent volgens de wet dat een persoon in staat is rechtshandelingen te verrichten. Een voorbeeld van een rechtshandeling is de koopovereenkomst. Iemand die een nieuwe smartphone koopt, aanvaardt het rechtsgevolg dat daaruit voortvloeit, namelijk het feit dat hij dan de koopprijs voor die mobiele telefoon moet betalen.

In principe is iedere natuurlijke persoon handelingsbekwaam (art. 3:32 lid 1 BW). De wet maakt echter een uitzondering voor minderjarigen (art. 1:233 e.v. BW) en meerderjarigen die om een bepaalde reden onder curatele zijn gesteld (art. 1:378 e.v. BW), bijvoorbeeld wanneer iemand tijdelijk zijn belangen niet behoorlijk kan waarnemen als gevolg van gewoonte van drugsmisbruik. Zij zijn dan *handelingsonbekwaam*. Handelingen van dergelijke personen kunnen worden aangetast. Rechtspersonen zijn altijd handelingsbekwaam.

**Handelings-
onbekwaam**

Boek 1 BW regelt het familierecht. Het familierecht is alleen van toepassing op natuurlijke personen. Boek 2 geeft regels over de rechtspersonen. Wat het vermogensrecht betreft staan rechtspersonen gelijk aan natuurlijke personen (art. 2:5 BW).

1.3.2 Vermogensrecht (Boek 3 t/m 8)

Zoals in subparagraaf 1.3.1 al is aangegeven, is een rechtssubject drager van rechten en plichten en kan hij op grond daarvan een vermogen hebben. Een *vermogen* is het geheel van op geld waardeerbare rechten en plichten, of anders gezegd: de bezittingen en de schulden van een bepaalde persoon. De Boeken 3 tot en met 8 van het Burgerlijk Wetboek behandelen het vermogensrecht.

Vermogen

Boek 3, met als titel 'Vermogensrecht in het algemeen', behandelt de algemene regels. Die regels zijn van toepassing op het gehele vermogensrecht. In Boek 3 zien we het woord 'vermogensrecht' niet meer staan, althans niet in de zin die de titel aangeeft. Boek 3 spreekt slechts over *goederen*. Goederen kunnen stoffelijk zijn (materieel/tastbaar) of niet. Zijn de goederen stoffelijk, dan spreekt de wet van *zaken*. Voorbeelden van zaken zijn een huis, een auto of een boek. Dieren zijn geen zaken (art. 3:2a lid 1 BW). De bepalingen met betrekking tot zaken worden wel op dieren van toepassing verklaard (art. 3:2a lid 2 BW).

**Goederen
Zaken**

Zijn de goederen niet-stoffelijk, dan spreekt de wet van *vermogensrechten*. Een vermogensrecht is een 'recht' op een huis of auto of op de koopsom. Sommige goederen – registergoederen genoemd – moeten in een openbaar register worden ingeschreven, andere goederen niet. Dit staat in titel 1 van Boek 3. Daarnaast behandelt Boek 3 rechtshandelingen en volmacht (titel 2 en 3), verkrijging en verlies van goederen (titel 4), rechten op goederen, zoals bezit en het houderschap, gemeenschap, vruchtgebruik, pand en hypotheek (titels 5 t/m 9) en de wijze waarop degenen die recht hebben op die goederen – de schuldeisers – hun rechten kunnen realiseren (titel 10).

**Vermogens-
rechten**

Boek 4 gaat over het erfrecht. Dit regelt wat er met iemands goederen gebeurt na zijn overlijden. Boek 5 behandelt de rechten op zaken, zoals eigendom, erfpacht en opstal en appartementsrechten. Boek 6 gaat over

verbintenissen. Er ontstaat bijvoorbeeld een verbintenis als je iets koopt. Het gevolg daarvan is dat je de koopprijs moet betalen. Het recht van de verkoper op de koopprijs vormt samen met jouw verplichting om de koopprijs te betalen een verbintenis. In Boek 6 komt onder andere aan de orde hoe verbintenissen kunnen ontstaan (uit (on)rechtmatige daad of uit overeenkomst) en wat hun gevolgen zijn, de nakoming en niet-nakoming van verbintenissen en het tenietgaan van verbintenissen.

Boek 7 regelt de bijzondere overeenkomsten, zoals de koopovereenkomst, de lastgeving, de arbeidsovereenkomst en de vaststellingsovereenkomst. In Boek 8 staan wettelijke bepalingen met betrekking tot het vervoer van personen en goederen, het vervoer per schip (zee- en binnenvaart), de exploitatie van schepen, ongevallen met schepen, aansprakelijkheid voor schade en tot slot het wegvervoer.

1.3.3 Internationaal privaatrecht (Boek 10)

Boek 10 bevat de Nederlandse regels met betrekking tot het internationaal privaatrecht. Zoals gezegd bevat het internationaal privaatrecht regels voor het oplossen van conflicten die kunnen ontstaan tussen de rechtsstelsels van verschillende landen. Dit komt bijvoorbeeld voor als een Nederlander met een vreemdeling trouwt en de positie van de eventuele kinderen geregeld moet worden. Het kan ook voorkomen wanneer door een Nederlands bedrijf een contract wordt gesloten met een buitenlands bedrijf, of wanneer je als Nederlander via internet een aankoop doet in de Verenigde Staten. De regels van het Nederlandse internationaal privaatrecht zijn naast het nationaal Nederlandse recht van toepassing. Boek 10 is alleen van toepassing voor landen die geen deel uitmaken van de EU of waarmee Nederland geen internationaal verdrag heeft gesloten.

1.3.4 Opbouw van het BW

Het Burgerlijk Wetboek kent een zogenoemde *gelaagde structuur*. Dit betekent dat eerst de algemene regels over een bepaald onderwerp aan de orde komen en vervolgens de meer bijzondere regels. Zo overkoepelen de algemene bepalingen uit Boek 3 de speciale bepalingen uit de Boeken 5, 6 en volgende. De bepalingen uit Boek 6 overkoepelen de (meer) speciale bepalingen uit de Boeken 7, 7A en 8. Zo geeft Boek 7 alleen de zeer specifieke bepalingen voor de koopovereenkomst en de arbeidsovereenkomst weer. Meer algemene bepalingen over de overeenkomst staan in Boek 6 bij het overeenkomstenrecht. Zo is het mogelijk dat bij een koopovereenkomst of arbeidsovereenkomst bepalingen uit Boek 6 of Boek 7 van het BW van toepassing zijn.

In het Burgerlijk Wetboek zijn zogenoemde schakelbepalingen opgenomen. Die bepalingen spelen een belangrijke rol. *Schakelbepalingen* verklaren een aantal rechtsregels van het Burgerlijk Wetboek ook buiten het vermogensrecht van toepassing.

Gelaagde
structuur

Schakel-
bepalingen

Kernbegrippenlijst

1

Aanvullend recht	Regel die door de wet is gegeven en slechts van toepassing is voor zover partijen zelf geen regeling hebben getroffen. Het wordt ook wel regelend recht genoemd.
Driekwartdwingend recht	Rechtsregel waarvan mag worden afgeweken bij collectieve arbeidsovereenkomst (of bij regeling door of namens een daartoe bevoegd bestuursorgaan).
Dwingend recht	Rechtsregel waarvan – op straffe van nietigheid – niet mag worden afgeweken.
Formeel recht	Dit recht geeft aan hoe de regels van materieel recht moeten worden gehandhaafd. Het wordt ook procesrecht genoemd.
Gewoonterecht	Door mensen ontwikkelde gedragspatronen waaraan iedereen wordt gehouden.
Handelingsbekwaam	Het kunnen verrichten van onaantastbare rechtshandelingen.
Interpretatiemethoden	Methoden die de rechter kan gebruiken om regels uit te leggen in concrete gevallen. Voorbeelden: de rechts- en wethistorische interpretatie, de grammaticale interpretatie en de teleologische interpretatie.
Jurisprudentie	Het geheel van rechterlijke uitspraken.
Materieel recht	Dit recht beschrijft de inhoud van de rechtsregel. Het bevat rechten en plichten, geboden en verboden.
Objectief recht	Het geheel van geldende rechtsregels.
Persoon	Rechtssubject.
Privaatrecht	Dit recht geeft regels voor de onderlinge verhouding tussen rechtssubjecten, dus het recht tussen burgers onderling. Het wordt ook civiel recht of burgerlijk recht genoemd.
Publiekrecht	Dit recht regelt de verhouding tussen overheid en burger en de organisatie van de verschillende overheidsorganen.
Rechtsbevoegd	Drager zijn van rechten en plichten, een vermogen hebben, rechten uitoefenen.

Rechtsbron	Ontstaansgrond voor rechtsregels: wet, internationale regeling, jurisprudentie, gewoonterecht en ongeschreven recht.
Rechtsobject	De inhoud van een subjectief recht.
Rechtsregel	Regel die door de bevoegde autoriteiten als rechtsregel wordt erkend, toegepast en afgedwongen.
Rechtssubject	Drager van rechten en plichten. Kan een vermogen hebben. Kan een natuurlijke persoon of een rechtspersoon zijn.
Redeneertechnieken	Technieken die de rechter kan gebruiken om tot een conclusie te komen in concrete gevallen. Bij de redenering a contrario zijn de verschillen doorslaggevend, bij de redenering naar analogie zijn de overeenkomsten van belang.
Regelend recht	Aanvullend recht.
Semidwingend recht	De mogelijkheid dat de werkgever en de individuele werknemer samen schriftelijk kunnen afwijken van de wettelijke bepaling.
Subjectief recht	Bevoegdheid die een rechtssubject aan het objectief recht ontleent.
Verdrag	Een overeenkomst tussen twee of meer landen.
Vermogen	Het geheel van rechten en plichten oftewel de bezittingen en de schulden.
Wet in formele zin	Wet die tot stand is gekomen in samenwerking tussen regering en Staten-Generaal (parlement; de Tweede en Eerste Kamer).
Wet in materiële zin	Algemeen verbindend voorschrift.

Meerkeuzevragen

1

- 1.1** 'Als ik een kamer huur, heb ik recht op woongenot', beweert Marieke tegenover haar medestudenten. Op welk soort recht doelt Marieke?
- a** een objectief recht
 - b** een rechtsobject
 - c** een rechtssubject
 - d** een subjectief recht
- 1.2** Bij welke conflictsituatie worden privaatrechtelijke rechtsregels toegepast voor de oplossing van het probleem?
- a** De gemeente Zaandam weigert Piet een horecaverunning te verlenen.
 - b** Nico wordt door de officier van justitie vervolgd omdat hij 's nachts in een pand aan de Kalverstraat heeft ingebroken.
 - c** Janine weigert aannemer Suleiman de totale aanneemsom voor de verbouwing van haar badkamer te betalen omdat zij meent dat de verbouwing nog niet is afgerond.
 - d** Karels huis wordt onteigend omdat de gemeente vanwege de stadsvernieuwing nieuwe woningen wil bouwen op die plek.
- 1.3** Wat is juist?
- a** Aanvullend recht geldt slechts voor zover partijen zelf geen andere regeling hebben getroffen.
 - b** Een oudere wet in formele zin wijkt voor een jongere AMvB.
 - c** Richtlijnen van de EU bevatten self-executing bepalingen.
 - d** Slechts geschreven gewoonterecht kan een rechtsbron zijn.
- 1.4** Waarvan is altijd sprake als een besluit tot stand is gekomen in samenwerking tussen regering en parlement?
- a** een wet in formele zin
 - b** een wet in materiële zin
 - c** formeel recht
 - d** materieel recht
- 1.5** Wat betekent rechtsbevoegd zijn?
- a** rechten en plichten kunnen hebben
 - b** recht kunnen spreken
 - c** rechtshandelingen kunnen verrichten
 - d** rechtsregels kunnen voorschrijven
- 1.6** In welke zin wordt 'recht' in de subjectieve betekenis van het woord gebruikt?
- a** In het geldende recht is het *stakingsrecht* als *recht* erkend.
 - b** Dat is *onrechtvaardig!* Ik vind dat ik *recht* heb op tien procent korting!
 - c** Ik heb *recht* op die auto, omdat die auto *rechtens* mijn eigendom is.

- d** Ik maak mij hard voor mensenrechten en voor rechten die bepalen dat onvermogen *recht* op bijstand hebben.
- 1.7** Wat is iemand die een onaantastbare rechtshandeling verricht?
- a** handelingsbekwaam
 - b** een rechtssubject
 - c** rechtsbevoegd
 - d** een rechtspersoon
- 1.8** Wat is juist ten aanzien van een verdragsbepaling?
- a** Een verdragsbepaling gaat in alle gevallen boven andere rechtsbronnen.
 - b** Een verdragsbepaling bevat alleen rechten in subjectieve zin en geen rechtsregels (recht in objectieve zin).
 - c** Een verdragsbepaling heeft rechtstreekse werking als zij iedereen kan verbinden.
 - d** Een verdragsbepaling is geschreven internationaal gewoonterecht.
- 1.9** *Stelling I* – Schakelbepalingen verklaren een aantal rechtsregels van het Burgerlijk Wetboek ook buiten het vermogensrecht van toepassing.
Stelling II – De bewering dat het Burgerlijk Wetboek een gelaagde structuur heeft, wil zeggen dat speciale regels algemene regels buiten werking stellen.
- a** Beide stellingen zijn juist.
 - b** Stelling I is juist en stelling II is onjuist.
 - c** Stelling I is onjuist en stelling II is juist.
 - d** Beide stellingen zijn onjuist.
- 1.10** In welk geval is sprake van een rechtsbron? (Er zijn meerdere antwoorden juist.)
- a** de mening van een student in zijn scriptie
 - b** een prijzenbeschikking van de overheid
 - c** geschreven gewoonterecht
 - d** een internationale regeling
 - e** jurisprudentie
 - f** een gemeentelijke verordening
 - g** de Alcoholwet
 - h** een modevoorschrift
- 1.11** ‘Ik sta op mijn *recht*’ (1), zegt hij, die het *recht* (2) met voeten treedt. In welke zin wordt het woord *recht* hier gebruikt?
- a** bij 1 in subjectieve zin en bij 2 in objectieve zin
 - b** bij 1 in objectieve zin en bij 2 in subjectieve zin
 - c** zowel bij 1 als bij 2 in subjectieve zin
 - d** zowel bij 1 als bij 2 in objectieve zin
- 1.12** In welk geval is sprake van een rechtsregel?
- a** ‘Wie het eerst komt, die het eerst maalt.’
 - b** De afzender is verplicht de vervoerder schade te vergoeden als de vervoersdocumenten niet aanwezig zijn.
 - c** Het zwembad is vanaf 1 april geopend voor het publiek.
 - d** De Vijzelstraat is vanwege het jaarlijkse bloemencorso door de wijkvereniging afgesloten.

Oefenvragen

1

- 1.1** Antonio zoekt in zijn wetboek op wie de kosten voor het sluiten van de koopovereenkomst moet betalen. Hij leest in art. 7:12 BW dat deze kosten voor rekening van de koper komen. Dat betekent dat hij recht heeft op vergoeding van die kosten omdat hij de verkoper is.
- a** Leg uit wat het verschil is tussen een objectief recht en een subjectief recht.
 - b** Hoe zou je het recht van de verkoper in het wetsartikel juridisch kunnen noemen? Beargumenteer je antwoord.
 - c** Antonio heeft recht op vergoeding van de betreffende kosten. Hoe wordt dat recht genoemd? Beargumenteer je antwoord.
 - d** De koopovereenkomst staat in Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek. In welk(e) Boek(en) van het Burgerlijk Wetboek staan de meer algemene bepalingen die op de koopovereenkomst van toepassing zijn?
 - e** Wat is het doel van een schakelbepaling?
 - f** Bevat het Burgerlijk Wetboek materieel of formeel recht? Beargumenteer je antwoord.
 - g** Is het Burgerlijk Wetboek een wet in formele en/of in materiële zin? Beargumenteer je antwoord.
- 1.2** Een bedrijfsgebouw is eigendom van de besloten vennootschap van Regilio. Het woonhuis waarin hij met zijn gezin woont staat op zijn eigen naam. Regilio en zijn besloten vennootschap hebben een vermogen.
- a** Welke soorten rechtssubjecten zijn in het gegeven van deze vraag opgenomen?
 - b** Waarom kunnen Regilio en de besloten vennootschap een eigen vermogen hebben?
 - c** Wat betekent rechtsbevoegd zijn?
 - d** Waar zijn de rechtssubjecten in het Burgerlijk Wetboek geregeld?
 - e** Zijn er nog andere rechtssubjecten te noemen?
- 1.3** De volgende wettelijke regelingen zijn gegeven: een Algemene Plaatselijke Verordening van de gemeente Den Haag uit 2021, een provinciale verordening van de provincie Zuid-Holland uit 2018 en een wet in formele zin uit 2012.
- Wat is de volgorde waarin de genoemde regelingen van toepassing zijn als deze strijdig zijn?